

आधारभूत तह नमुना विद्यालय छनौट, विकास तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०७७

प्रस्तावना:

सार्वजनिक विद्यालयमा समान शैक्षिक पहुँच, नवीनतम सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग सहित आधुनिक शिक्षणविधि मार्फत शैक्षिक गुणस्तर तथा जवाफदेहि व्यवस्थापन सुनिश्चित गरी सुशासनका पक्षहरूलाई प्रभावकारी बनाई प्रवर्द्धनात्मक अभ्यासमार्फत् विद्यार्थीहरूको सिकाई उपलब्धि उच्च बनाउँदै विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक पक्षको विकास गर्दै सार्वजनिक विद्यालयलाई अभिभावक तथा बालबालिकाको पहिलो रोजाइको विद्यालयको रूपमा विकास गर्न तथा विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धिमा नेतृत्वदायी भूमिका खेल्न सक्ने विद्यालयको आवश्यकता महसुस भएकोले यस गंगाजमुना गाउँपालिकाले प्रत्येक वडामा एक/एक वटा नमुना विद्यालयको छनौट, विकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित गर्न वाञ्छनीय भएकाले, गंगाजमुना गाउँपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन, २०७५ को दफा ४ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी कार्यपालिकाले यो कार्यविधि स्वीकृत गरी लागु गरिएकोको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** १.१ यो कार्यविधिको नाम “नमुना विद्यालय छनौट, विकास तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०७७” रहेको छ
१.२ यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।
१.३ यो कार्यविधि बमोजिम छनौट भएका नमुना विद्यालयहरूको हकमा मात्र लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा:

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यो कार्यविधिमा,

- २.१ “नमुना विद्यालय” भन्नाले यो कार्यविधि बमोजिम छनौट भई परिच्छेद-२ र परिच्छेद-३ मा उल्लेख भए बमोजिमको भौतिक तथा पूर्वाधार पूरा भएका विद्यालयहरू सम्भन्नु पर्दछ ।
- २.२ “स्थानीय तह” भन्नाले गंगाजमुना गाउँपालिकालाई सम्भन्नुपर्दछ ।
- २.३ “शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा” भन्नाले गाउँ कार्यपालिकाको कार्यलयमा रहेको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद सम्वन्धि सम्पूर्ण काम गर्ने शाखा सम्भन्नुपर्दछ ।

३. कार्यविधिको उद्देश्य: यो कार्यविधि जारी गर्नुका उद्देश्यहरु देहाय बमोजिम रहेका छन् :

- ३.१ नमुना विद्यालयको छनौट, विकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि मार्गदर्शन प्रदान गर्ने,
- ३.२ गुणस्तरीय तथा समतामूलक शिक्षामा बालबालिकाहरुको सहज पहुँचको आधार तयार पार्ने,
- ३.३ गुणस्तरीय शिक्षाका लागि विद्यालयहरु बीच प्रतिस्पर्धात्मक वातावरण सिर्जना गर्ने,
- ३.४ विद्यालयहरुको क्षमतामा सुधार गरी रुपान्तरणको गतिलाई तीव्रता प्रदान गर्ने,
- ३.५ प्रत्येक वडामा एक प्रतिनिधिमूलक र सुविधा सम्पन्न नमूना विद्यालय सञ्चालन गरी समग्र शैक्षिक क्षेत्रको सुधार गर्ने ।

परिच्छेद - २

विद्यालय छनौटका आधार तथा प्रक्रिया

४. नमुना विद्यालय छनौटका आधार तथा प्रक्रिया:

४.१ नमुना विद्यालय छनौटका आधारहरु देहाय बमोजिम हुनेछन् :

- प्रत्येक वडाका कम्तिमा एक नमुना विद्यालयको छनौट गरिनेछ ।
- नमुना विद्यालय सञ्चालनका लागि छनौट भएका विद्यालयहरुको स्थलगत सर्वेक्षण गरी शैक्षिक तथा भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि शिक्षा, यूवा तथा खेलकुद शाखामा प्राप्त निवेदनहरुको छानविन गरी मूल्यांकन गर्नुपर्नेछ ।
- मूल्यांकनबाट आएको परिणामलाई आधारमानी विद्यालयको छनौट गरी विद्यालयलाई जानकारी दिईनेछ ।
- विद्यालयले शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि तथा सूचना संचार प्रविधि (ICT) सँग सम्बन्धित कार्य गर्नुपर्नेछ ।
- सम्बन्धित वडा कार्यलयबाट विद्यालयको छनौट गरी सिफारिस गरी पठाउनु पर्नेछ ।
- विद्यार्थी सङ्ख्या: नमुना विद्यालयका लागि छनौट हुने विद्यालयमा निम्न बमोजिम कक्षागत विद्यार्थी संख्या निर्धारण हुनु पर्नेछ ।
 - बालविकासका लागी २० जना,

- कक्षा १ देखि ३ सम्म २५ जना,
- कक्षा ४ देखि ५ सम्म ३५ जना,
- कक्षा ६ देखि ८ सम्म ४० जना
- अन्य शर्तहरू: नमुना विद्यालयको छनौटमा सहभागी हुन चाहने विद्यालयहरूले माथि उल्लेखित शर्तहरूका अतिरिक्त देहायबमोजिमका शर्तहरू समेत पूरा गरेको हुनुपर्ने छ ।
 - विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन भई क्रियाशिल रहेको,
 - विद्यालयले सामाजिक परीक्षण, लेखा परीक्षण बार्षिक रूपमा तोकिएको समयमा सम्पन्न गरेको ,
 - तोकिएको समयमा विद्यालयको तथ्याङ्क सम्बन्धित निकायमा पेश गरेको ।

४.३ छनौट प्रक्रिया:

- गाउँपालिकाको शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाले शाखाले इच्छुक विद्यालयहरूबाट आवेदन दिनका लागि सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्नेछ ।
- तोकिएको न्यूनतम शर्त तथा मापदण्डहरू पूरा गरेका विद्यालयहरूले तोकिएको समयसिमाभित्र सम्बन्धित वडा कार्यलयको सिफारिस सहित कार्ययोजनाको खाका बनाई अनुसूची-१ बमोजिमको ढाँचामा शिक्षा शाखामा निवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।
- शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाले प्राप्त निवेदनहरूको छानवीन र मूल्यांकन गरी नमुना विद्यालयहरू छनौट गर्नेछ ।

४.४ छनौट भएका विद्यालयहरूले ध्यान दिनुपर्ने प्रक्रियागत कुराहरू :

- आवेदन दिएको विद्यालयलाई नमुना विद्यालयको रूपमा विकास गर्न छनौट भएको जानकारी शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाले दिएपछि विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ र शिक्षक स्टाफको संयुक्त बैठक बसी यसै कार्यविधि अनुसार निर्णय गराई शिक्षायुवा तथा खेलकुद शाखामा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- विद्यालयले व्यवस्थापन समितिको निर्णय समेतका आधारमा नमुना विद्यालय सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धी यसै कार्यविधिमा उल्लेख भएको कार्य प्रक्रियामा सम्बन्धित वडाको सहमति रहेको व्यहोराको पत्र शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखामा पेश गर्नुपर्नेछ ।

- सम्बन्धित वडाको सहमति प्राप्त भएपछि नमूना विद्यालय सञ्चालनका लागि छनौट भएका विद्यालयहरूको स्थलगत सर्वेक्षण गरी गराई शैक्षिक तथा भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि लागत अनुमान सहितको एक कार्ययोजना तयार गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद - ३

नमूना विद्यालय विकास तथा शैक्षिक पूर्वाधार

५. नमूना विद्यालय विकास :

- प्रत्येक विद्यालयले विद्यालय विकास प्रस्ताव तयार गरी व्यवस्थापन समितिबाट स्वीकृत गरी गाउँपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखामा पेश गर्नुपर्नेछ ।

५.१ नमूना विद्यालयको लागि आवश्यक शैक्षिक पूर्वाधार देहाय बमोजिम हुनेछन् ।

- विद्यालय सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने बालविकासका लागी मन्टेश्वरी तालिमप्राप्त, आधारभूत तहका सबै विषयका एवं विशेष आवश्यकता भएका बालबालिकाको लागी समेत तालिम प्राप्त शिक्षकहरूको व्यवस्था गरिने छ ।
- शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप व्यवहार कुशल सीपमा आधारित हुनुपर्नेछ । साथै परियोजनामा आधारित आधुनिक शिक्षणविधि र प्रविधि सहितको शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने छ ।
- आधारभूत तहका विद्यार्थीहरूका लागि पूर्वव्यावसायिक सीपको अवसरहरू उपलब्ध गराइने छ ।
- शिक्षण सिकाइका क्रियाकलापका लागि पर्याप्त शैक्षिक सामग्रीको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ ।
- प्रत्येक कक्षा कोठामा विषयगत बुक कर्नरको व्यवस्था हुनुपर्नेछ ।
- विद्यालयले प्रत्येक वर्ष विद्यार्थी, शिक्षक तथा अभिभावक सहितको शैक्षिक अध्ययन तथा अवलोकन भ्रमण गराउनु पर्नेछ ।
- विद्यालयले सिकाई, व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरूको अनुभव विद्यालयहरूबीच सञ्जाल निर्माण गर्नुपर्ने छ । साथै अन्य नमूना विद्यालयहरूसित समेत सञ्जाल निर्माण गर्न सक्ने छ ।

- प्रत्येक विद्यालयमा एक आधुनिक र बहुउपयोगी शैक्षिक सामग्री (बोल्ने कलम) को व्यवस्था गरिनेछ ।

५.२ नमूना विद्यालयका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधार: नमूना विद्यालयका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरु देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- विद्यालय भवन तथा कक्षाकोठा : बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री, लैङ्गिकमैत्री, विपद् प्रतिरोधात्मक, साथै प्रचलित कानूनले तोकिएको मापदण्ड अनुसार कक्षाकोठाको संख्या र पूर्वाधारहरु उपलब्ध हुनेछ । आधुनिक शिक्षण पद्धति अनुसार शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सकिने गरी कक्षाकोठा व्यवस्थित गरिने छ ।
- पुस्तकालय : सबै कक्षाका लागि सबै विषयक्षेत्र समेटिएको एक व्यवस्थित पुस्तकालयको व्यवस्था हुनु पर्नेछ, जसमा एकै पटक कम्तिमा २० जना विद्यार्थीले पढ्न सक्ने हुनुपर्नेछ ।
- प्रत्येक विद्यालयमा प्राथमिक उपचारका लागि आवश्यक स्वास्थ्य सामग्री सहितको प्राथमिक उपचार बाकस (First Aid Box) को व्यवस्था गरिनेछ । उक्त First Aid Box मा प्राथमिक उपचारका लागी आवश्यक सम्पूर्ण स्वास्थ्य सामग्री राखिएको हुनुपर्नेछ । साथै प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनका लागि विद्यालयका स्वास्थ्य शिक्षकलाई जिम्मेवारी दिनुपर्नेछ ।
- प्रत्येक विद्यालयमा शिक्षक, अभिभावक, तथा विद्यार्थी सहितको एक मनोपरामर्श समिति गठन गरी उक्त समितिलाई विद्यालयमा आइपर्ने मनोसामाजिक समस्याको समाधान गर्ने जिम्मेवारी दिनुपर्नेछ ।
- प्रत्येक विद्यालयमा एक लैंगिक फोकल पर्सन (महिला शिक्षक) को व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।
- विद्यालयमा पर्याप्त खेल मैदान हुनुपर्नेछ, र सबै विद्यार्थीका लागी आवश्यक खेल सामग्रीको उचित व्यवस्था हुनुपर्नेछ ।
- विद्यालयमा एक चमेनागृहको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ, चमेनागृहमा ताजा तथा स्वास्थ्यवर्धक खाना तथा खाजाको व्यवस्था हुनुपर्नेछ, र खाजाको उचित मुल्य निर्धारण गरिनुपर्दछ ।
- विद्यालयमा बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा लैंगिकमैत्री सुविधासहितको शौचालयको व्यवस्था हुनुपर्नेछ । शौचालय शिक्षक, कर्मचारी तथा विद्यार्थीका लागि छुट्टै हुनुपर्नेछ ।
- विद्यालयको छात्रा शौचालयमा सुरक्षित changing room को व्यवस्था हुनुपर्नेछ ।

- प्रत्येक विद्यालयमा सेनिटरी प्याड मेसिन राखिनु पर्नेछ । साथै फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्नुपर्नेछ ।

५.३ सम्बन्धित वडा कार्यलयको भूमिका :

- नमुना विद्यालय छनौटको लागि सिफारिस गर्ने ।
- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालित अन्य सामुदायिक विद्यालयहरूलाई नमुना विद्यालयको रूपमा विकास गर्न अभिप्रेरित गर्ने ।
- विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई स्थानीय स्रोत साधनको पहिचान र परिचालनमा सहयोग पुर्याउने र आवश्यक निर्देशन दिने ।
- छनौट भएको नमुना विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई गुरुयोजना तयार गर्न लगाई सोको स्वीकृत गर्ने र कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
- विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई स्थानीय स्रोत र साधनको पहिचान र परिचालन गर्न सहयोग गर्ने ।
- विद्यालयको सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने गराउने ।

५.३ शिक्षक सम्बन्धी व्यवस्था :

- शिक्षा नियमावलीमा व्यवस्था भएअनुसार बालविकासका लागी उपलब्ध भएसम्म मन्टेश्वरी तालिमप्राप्त शिक्षक र आधारभूत तह कक्षा १-५ को लागि विद्यार्थी संख्याको आधारमा तथा कक्षा ६-८ सम्म विषयगत आधारमा शिक्षकको व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ ।
- प्रत्येक शिक्षक तालिम प्राप्त र बालकेन्द्रित शिक्षण सिकाई जानेको हुनुपर्ने ।
- शिक्षकले शिक्षण सीपका साथै बालप्रतिभा पहिचान गर्न सक्ने खालका परियोजनामा आधारित क्रियाकलाप गराउन सक्ने सक्षमता राख्नु पर्नेछ ।

अनुसूची - १
(बुँदा नं. ४ को ४.३ सँग सम्बन्धित)
नमुना विद्यालय छनौटको लागि पेश गर्ने आवेदनको ढाँचा

मिति:.....

श्री गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय,
फुलखर्क, धादिङ्ग ।

विषय : नमुना विद्यालय छनौट सम्बन्धमा ।

प्रस्तुत विषयमा तहाँ गाउँपालिकाको मिति मा प्रकाशित सूचना अनुसार शैक्षिक सत्र देखि विद्यालयले आधारभूत तह नमुना विद्यालय छनौट, विकास तथा संचालन कार्यविधि, २०७७ मा तोकिएको न्यूनतम शर्तहरू पूरा गरेकोले नमुना विद्यालयको रूपमा छनौट हुन देहाय अनुसारका विवरण सहित निवेदन पेश गरिएको छ ।

विद्यालयको विवरण

१. विद्यालयको नाम :
२. ठेगाना :
३. सम्पर्क न.

संलग्न कागजातहरू

१. नमुना विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि सम्बन्धी प्रस्ताव
२. सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिस
३. सामाजिक परीक्षण तथा लेखापरीक्षण प्रतिवेदन
४. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णय
५. शैक्षिक उपलब्धी परीक्षण प्रतिवेदन
६. अन्य ।